

Lepopis ali risanje.

Večina učiteljstva polaga veliko važnost lepopisu kot predmetu v osnovni šoli in nekateri nadzorniki gredo v svojem pedantstvu tako daleč, da mora vsa sleherni stran lepopisnice biti kvalifikovana. Vsak praktičen učitelj zamore izvajati iz svojih lastnih izkušenj, da je lepopis kot predmet, če ne v srednji vsaj v višji stopnji, odveč. Ni moj namen navedati vse podrobnosti, ker bi bilo odveč, priponim pa samo to, da praktičen učitelj ne bo motril svoje pozornosti le pri uri lepopisa, temveč pri vseh pismenih izdelkih. Kaj mi pomaga, če učenec v lepopisnici piše lepo in čedno, če pa te lepote in čednosti ne zna izvajati v pismenih izdelkih, kajti iz pismenih izdelkov se spozna učenca, katerega pripravljamo za praktičnega člana človeške družbe v življenju, ali bo pridobil ono, kar od njega zahteva bodoče življenje.

Ti pogreški, ki se v veliki meri porajajo po vseh šolah, nam dovolj pričajo, da je lepopisje odveč kot samostojen predmet, katerega se da z boljšimi uspehi istočasno uvajati in gladiti — ne da bi to učenec občutil, da mora pisati po taktu »tanka gor, debela dol« — pri vseh drugih pismenih izdelkih.

Če se hočemo držati onega reka: »iz življenja za življenje«, ga moramo poprej sami pravilno pojmiti in ga izvajati res v takem smislu, da otrok ne prinese iz šole le praznih fraz, ampak to, kar zahteva življenje od njega. Mi še vedno ne korakamo z duhom časa, naše šolstvo še vedno tava v zastarelem sistemu in to ponajveč radi prevleke komodnosti učiteljstva. Marsikateremu učitelju so zastareli in neuporabni podrobni učni načrti vodnik v njegovem delu na šolskem polju. Praktičen učitelj mora tudi nekaj svojega iz življenja vzetega in na podlagi lastnih izkušenj vpeljati v šolo, pripravljati se mora do subjektivne samostojnosti in samozvesti in ne biti navezan na možgane drugih ljudi, ki so večkrat zastareli; saj za svoje delo je odgovoren le narodu in nikomur drugemu.

Če pa hočemo doseči samostojnost, nas morajo v tem podpreti naši nadzorovalni organi, kateri ravno tako potrebujejo onega korakanja z duhom časa, kakor mi. Po mojem mnenju je le oni nadzornik na mestu, ki prepusti metodično pot prosto učitelju, a ki zahteva obenem od njega onih uspehov, ki so dosegljivi za starost pripuščenih mu otrok po vseh šolskih in človeških zakonih. Kdor ravna drugače, tam ni pričakovati zanimanja za šolo ne od učiteljstva ne od učencev.

Da ne zaidem predaleč, se vračam k prvotni temi. Dočim se lepopisje na eni strani protežira, se na drugi strani risanje v pravem pomenu besede zanemarja. In vendar ni manj važno risanje od lepopisa, da celo važnejše. Lepopis se da gojiti v zvezi z vsemi predmeti, risanje pa skoro ne in se tudi pri gotovih predmetih, ki so v tako tesni zvezi z risanjem, direktno zanemarja. Iz prakse vem, da imajo učenci večje poželje in veselje do risanja, kakor do lepopisa, kajti na višji stopnji vedo že naprej, katero črko in besedo bodo pisali, ker so si zapomnili od prejšnjih let. In ker se v lepopisu vedno ene in iste oblike ponavljajo skozi vso šolsko dobo, jim postaja lepopisje kot predmet čim dalje bolj apatično in rezultat tega vidimo v uspehih, ki se ustavijo pri gotovi točki in krenejo nazaj k prvotni. Na višji stopnji ne vidi otrok v lepopisu nič novega, nič zanimivega, predstavlja se mu vedno enake oblike in naveliča se jih docela.

4	»	»	450	»	500	»	»	»
4	»	»	500	»	600	»	»	»
3	»	»	600	»	700	»	»	»

Plače kranjskih ljudskih učiteljev, ki smo jih tu uvrstili, pa ti ne dobivajo samo kot učitelji, temveč tudi za orglavška in cerkveniška opravila; kajti $\frac{3}{4}$ kranjskih učiteljev n. pr. so obenem tudi orglavci in mežnarji, kar jim zlasti veliko oprakov prizadeva, če osebno ali po hlappcu to delo izvršujejo.

I. Lapajne.

† Tovariš Rudolf Schiller.

Kruta smrt je iztrgala iz naše srede nenadoma dragega tovariša R. Schillerja, nadučitelja v Črnomlju. Čeravno je okraj raztresen, slabe železniške zveze, vendar, kdor je zvedel še pravočasno nenadno vest, vsak je pohitel, da izkaže še zadnjo čast dragemu tovarišu.

Zopet je imel Črnomelj priliko gledati, kako priljubljen je mož, ki je vedno delal za svoj narod.

Pred hišo žalosti je domači pevski zbor pomnožen s tovariši učitelji zapel

Pri risanju pa je za otroka vse kaj drugega, vsako uro nekaj novega in interesantnega ter zabavnega. Že razni risalni pripomočki, ki jih rabi pri risanju, ga čim bolj navdušujejo. Že sam košček zlomljenega metra ga napravi ponosnega, da zamore meriti in ugibati, kakor rokodelci, ki jih opazuje zunaj šole.

Pred očmi moramo imeti, da se mnogo učencev posveti po končani šolski dobi rokodelstvu. Če hočemo imeti v bodočnosti dobre rokodelce in obrtnike, jim moramo dati potrebno podlago že v osnovni šoli. Zidar, ki ne razume načrta, ne more postati samostojen mojster, primoran je garati vse svoje življenje za druge, in to velja tudi za druge. Res, da imamo obrtne nadaljevalne šole, v katerih specijelno vežbajo za obrt potrebnih obrtnikov in rokodelcev, morajo razpolagati s človeškim materialom, ki ima vse osnovne predpogoje v svrhu dosežanja onega, kar zahteva posamezni obrt, in te predpogoje je dolžna v vsej meri nuditi osnovna šola. Učence je treba že v osnovni šoli navajati — poleg drugega risanje, — k projekcijskemu risanju v zvezi z geometrijskimi računi, ne da bi se učenec zavedal kaj je projekcijsko risanje; za poglobljanje teh pojmov se prepušča obrtno - nadaljevalnim šolam.

Govoril sem pred kratkim s profesorjem obrtne šole v Ljubljani in pripovedoval mi je, da učenca takoj spozna po delu odkod je doma, mislil je tu na Goričane, ker je v njih uvidel v risanju bolj podkovane, kakor druge. Na Goriškem nismo podcenjevali risanja na ljudskih šolah, nasprotno so se vse šole intenzivno bavile z njim, kar nam priča mnogo vzornih in odličnih samostojnih podjetnikov z ljudsko - šolsko in obrtno - šolsko izobrazbo. V N. sem opazoval v začetku svojega službovanja kamnoseške učence, ki so samostojno izdelovali iz predloženih jim načrtov lepe izdelke, ki so se pošiljali na vse strani sveta. Ti učenci so bili v ponos obrtnikom, sebi in učiteljstvu ljudske in obenem obrtne nadaljevalne šole. Svojo naklonjenost so svojim učiteljem ohranili v naprej zavedajoč se, da se imajo le njim zahvaliti na pridobitvi teoretičnega znanja.

V naši domovini potrebujemo vseh kategorij dobro izvežbanih obrtnikov in rokodelcev in za pridobitev teh, je v prvi vrsti vpoklicana osnovna šola, da jih že v šolski dobi pripravi do tega, da v njih postavi temelj za nadalnje delo. In če hočemo to doseči, se moramo v večji meri zainteresirati za risanje, gojiti ga v isti meri, kakor druge glavne predmete. Namesto tistega dolgačasnega čakanja na višji stopnji, naj se nadomesti risanje, ki bode mnogo več koristilo posameznikom v poznejšem življenju in narod bo bogatejši na inteligentnih in večjih obrtnikih in nič manj prizadet v kaligrafij. Ponavljam: Iz življenja za življenje!!!

Josip Macarol.

O slovniskem pouku.

1. Sološne opomnje.

Da je slovnica v Sloveniji le pastorka, sem opazoval že pred leti od daleč, a danes vidim to tudi od blizu. Slovniski pouk se obče smatra kot potrebno zlo, kot robata dekla, ki ima le smetje iz hiše pometati t. j. trebiti jezikovne kozle učenceve govornice in ničesar več. Toda to mnenje je zmotno. Slovnica ima ne le negativno nalogo trebljenja in čiščenja, ampak tudi svojo pozitivno zadačo. Ona mo-

»Vigred se povrne«, nakar so štirje tovariši dvignili krsto in jo prenesli na voz. Sprevod je otvorila šolska mladina z zastavo in vencem z napisom »Dragemu voditelju — šolska mladina«. Četa »Sokolov« je spremljala dragega brata k večnemu počitku in godba »Gasilnega društva« je svojemu vnetemu tovarišu igrala ganljive žalostinke na zadnji poti.

Za krsto smo opazili med drugimi okr. glavarja z uradniki glavarstva, župana z mestnimi odborniki, zastopnike »Čitalnice«, zastopnike vseh društev, pri katerih je pokojnik sodeloval, mnogo stanovskih tovarišev in mnogo drugega občinstva.

V Vojni vasi, kjer se nahaja skromno pokopališče so zopet prenesli štirje tovariši krsto z voza. Po končanih cervenih obredih so zapeli pevci »Blagor mu«. Ko pa je padla prva gruda na črno krsto, ni ostalo nobeno oko suho...

Špan.

Pristopite k „Jugoslovanski Matici!“

ra posnemati razsodno in nežnočutno go-spodinjno, ki zna svojo hišo z okusnimi slikami in drugimi lepotijami okrasiti, tako mora tudi pravi slovniski pouk seznaniti učence z lepimi besednimi oblikami in izrazi, ki niso običajni v priprosti ljudski govorici. In morda je to njegov glavni namen, kajti ako hočemo učenca usposobiti za umevanje knjižnega jezika, ne moremo iti mimo deležnikov, rekcije nekaterih glagolov in pridevnikov, mimo redko rabljenih in vendar potrebnih predlogov, veznikov in drugih členic. In šele besedotvorje! Vse to mora učenec dobro spoznati in se usposobiti, da sam tvori potrebne oblike ali besede (izraze) ter jih pravilno rabi.

Znam, da slovnica v osnovni šoli ni sama sebi namen, temveč da služi le drugim predmetom v podporo, vendar ne smemo iz te njene podrejenosti sklepati, da je postranskega in za izobrazbo manj važnega pomena nego drugi predmeti. Kardinalna zmotna! Poleg računanja pač v osnovni šoli ni drugega predmeta, ki bi formalno in materialno izobrazbo bolj pospeševal kakor slovniski pouk. Morda poreče kdo, da spisje. Nikdar! Spisje brez slovniskega razmotrivanja t. j. brez poznavanja slovniskih pravil in skrivnosti je zgolj instinktivno, privajeno besedičenje. Učenec mora znati utemeljevati, zakaj da je rabil ta sklon in ne drugega (rekcija!), ta predlog in le ta veznik.

Slovnica je izborna šola praktične logike. Kdor zna tujo misel razčleniti, jo zna tudi doumeti in si duševno prisvojiti, pa tudi svoje lastne misli pravilno zapisati. So ljudje, ki gotovo tudi brez poznavanja slovnice in logike pravilno govorijo, toda tako govorjenje je le privajeno ali operira le s konkretnimi mislimi, z zaznavami telesnih čutil, kar zna tudi mali otrok. Avtodidaktični ali rojeni govorniki in filozofi pa so bele vrane.

Mnogo jih je, ki zavajajo nemški narod za njegovo umstveno izobrazbo, za njegov smisel za red, točnost, preciznost in disciplino. Smelo trdim, da mu te lastnosti niso toliko prirojene, kolikor so mu privzgojene potom učnega obrata. Ako pregledamo nemško didaktično slovstvo, gotovo najdemo na prvem mestu pripomočke za uspešni jezikovni pouk, med katerim zavzema poleg čitanja slovniski pouk drugo mesto, kar je čisto logično, kajti najprej se morajo potom čitanja svlahtati predstave, potem se premotirajo besedne oblike ter pravila, ki le to določajo, in v tretji vrsti šele more otrokov duh stopiti v aktivno delovanje s tem, da projicira na katerikoli način dobljene misli na papir.

Za psihologa zelo poučen je tudi pojav, da se govorna spretnost česče ne ujema s spisovno. Poznal sem ter poznam še otroke, ki prav spretno govorijo o vsakdanjih prijetljajih, a niso v stanu, le tri stavke pravilno in po logičnem redu napisati. Obratno pa so mi znana imena mnogoterih izbornih slovstvenikov, ki niso bili zgovorni, kamoli govorniki. Ta kontradiktorni pojav ima svoj vzrok bržkone v temperamentu in krvnem obtoku. Govorniki so obče živahnejšega značaja in kri jim polje hitreje po žilah, da si vsled tega tudi predstave urneje sledijo v možganih, organu človeškega mišljenja. Misleci in literati pa se morejo deli časa pomuditi pri kakih misli ali predstavi, da si jo ogledajo od več strani. Komu naj damo prednosti: temperamentnemu govorniku, ki fascinira poslušalce, ali redkobesednemu, temeljitemu mislecju? En sam pogled v naše javno življenje nas prepriča, da se res mnogo govori in besediše t. j. ponavlja se le besede drugih, toda žal premalo se misli in prevdaria, v kolikor bi mogle biti resnične in, ako udejstvovane, tudi koristne. Pomisliti moramo tudi, da ne morejo biti vsi ljudje govorniki, ker potem ne bi bilo — poslušalcev, kar se čisto pripeti na shodih, koder jih hoče več hkrati govoriti. Končno ne smemo pozabiti, da imamo ves človeški napredek zahvaliti bistroumnim mislecem vseh narodov in vekov. Le govorniki pa navadno več škodujejo nego koristijo. Še vsem je v spominu, kako so nekateri brezvestni govorncarji razvneli ljudsko dušo za vojno in brezmišno klanje! Toda dovoli o tem, ker menda danes tudi ni nič boljše v tem oziru!

Potem takem bomo hodili pri pouku srednj pot: ne govorna spretnost za vsako ceno naj bo naš cilj, ampak stvarno in jedrnat govorjenje, ki naj uri ob snovi, ki se da obenem tudi izkoristiti za umstveno, etično ali estetično izobrazbenje. Ne količina besed in stavkov (kvantum) hodi merodajna, ampak njih miselnost vsebina in slovniska pravilnost, torej kvaliteta!

Vsem tem zahtevam glede jedrnatosti, pravilnosti in logičnosti pa ustrežemo

s temeljito nego slovnice, ki naj velja kot nekaj regulativ rastoče učenčeve duševnosti. Kakor smo že omenili, mora slovniski pouk podpirati ne le spisja in realij, ampak sploh vse druge predmete. Njegova zadača je torej precej obsežna in mnogostranska, iz česar sledi, da se mu mora posvetiti tudi zadostno število učnih ur, naj bi bilo celo na račun realnega pouka. Vem, da s tem ne ustrezem modernistom, ki kar rojijo za čim več snovi iz realij, toda sedanje materializiranje pouka je le efemerna bolezen, ki jo bomo in jo tudi moramo preboleti. Iz lastne izkušnje vem, da je formalno dobro izšolan učenec na boljšem napram tovarišu, ki si je naprtal le svoj spomin s stoterimi imeni in podatki iz realnih predmetov. Sicar o teh ob priliki!

Slovenski jezik pa je tudi po svoji konstrukciji (sestavu) takšen, da se ga dobršen del učencev temeljito ne nauči brez slovnice. Pa tudi isti, ki ga že od doma pravilno govorijo, se naj zavedajo jezikovnih pravil in zakonov, naj jih umajo: razum naj podpira privajenost. Znano je, da mnogoteri učitelji ne ljubijo slovniskega pouka, ker se jim zdi preveč suhoparen in abstrakten; deloma je ta strah upravičen, toda veliko je odvisno od učiteljevega znanja in načina podajanja snovi.

2. Sklanjatev samostalnika.

V naslednjem hočem podati nekaj lastnih izkušenj iz obravnavanja važnejših poglavljev iz slovnice. Najprej me zanima sklanjatev, ki se obče zelo slabo obdelava. Ni praktično in še manj psihološko, da se samostalniki in pridevniki sklanjata vsak sebi. Da postopajo tudi drugi jeziki tako, ne drži, ker se v slovenščini sklanjala samostalniki in pridevniki bolj ujemajo nego n. pr. v nemščini. Nemec sklanja samostalniki vedno s členico ali drugo pridevno besedo, da si bolj ponazori posamezne sklene. Taka ponazoritev tudi ne bi škodila slovenski, osobito i-sklanjatvi. Dalje opozarjam na dejstvo, da se rodilnik nekaterih samostalnikov (imen živih bitij) da težko in le omejeno rabiti v stavku brez pridevne besede (prilastka). Velika napaka je, da se že spočetka vadi sklanjatev v vseh treh številah, da tako begamo otroke srednje stopnje z 18 skloni! Na tej stopnji naj sklanjajo učenci le v ednini in množini, ker se s tem prihrani mnogo časa za potrebnejše vaje in da slovniska ura ne postane preveč dolgočasna. Vrh tega se dvojina le redkokdaj rabi, in ako, učenci bodo zadeli njene sklene, izvzemši dajalnik in orodnik, gotovo tudi brez posebne vaje.

Veliko zamudo, da se v sklanjatvi ne pride naprej, povzroča naša slabo poznanost terminologija. Prvi sklon se zove imenovalnik, to se gre. Toda kako naj deci razložim rodilnik? Li ne bi bilo boljše reči čigavnik? In dajalnik je tudi lahko iemalnik, tožilnik pa hvalilnik. Šesti sklon pa je oblagodarijen kar z dvoim imenom. Vestna kopija latinskega izrazoslovja! Je li res treba mučiti otroke s takim golim nominalizmom, ki za to stopnjo osnovne šole nobene vrednosti nima? Li še vemo, kako priprosto poimenujejo Nemci svoje štiri sklene? Jih ne bi kazalo v tem oziru posnemati? Seveda! Veliko zmote in zamenjav povzroča v naši slovniski terminologiji prečesto rabljeno obrazilo—nik! Zato se lahko pripeti definicija: Imena oseb, živalij... so imenovalniki!

Kolikor potrebno utemeljivši svoje nazore, lahko pridem k praktičnemu delu. Ko so učenci že dodobra izurjeni v pravilni rabi samostalnikov števila (seve brez in tudi s pridevno besedo!) pričnem z a-sklanjatvijo n. pr. naša krava. Že pri številu se morajo učenci opozoriti na različne končne samostalnike. Danes pa hočemo spoznati druge spremembe na samostalniku! Učitelj napiše polagoma šestere stavkov, enega pod drugega na tablo. Stavke povedo učenci na primerna vprašanja sami. Med tem ko učitelj piše, naj srednje in manj nadarjeni učenci ponovno čitajo že napisane stavke; s tem se uho in jezik bolj privadita na nove besedne oblike, povrhu pa se bolj obdrži pozornost in disciplina. Vohče bo za prvo lekcijo v sklanjatvi, ako nimam posebnih nadarjenih in dobro pripravljenih otrok, zadostovala ednina, kajti tu gre v prvi vrsti za pojem »skloni«, oziroma: samostalni krava ima v ednini 6 sklonov, kar se lahko in hitro razširi, ako uporabim v stavkih naša (vaša) kozo-ovca... v pravilo: ženski samostalniki ima... 6 sklonov. Na vse to so učenci z metodnimi vprašanji opozorjeni, da sami najdejo in povedo pravila. Ravno tako tudi na način vprašanja po posameznih sklonih.

(Dalje prihodnjic.)